

Милош Јоцић

КАРТОГРАФИЈА ВОДЕ

(Енес Халиловић: *Еџ о води – Миџолошки водич до џоџоја и након њеја*, Албатрос плус, Београд, 2012)

Попут митских историографија светих књига, *Еџ о води* Енеса Халиловића приповест је о миту (илити прича о причи: аутор посебно издваја феномен Приче и Приповедања у свом делу) исприповедана кроз сновохронику породице непознатог презимена и мутног порекла. Халиловићев митос гвори о провинцији и периферији, о невидљивом простору који је готово изопштен из центара историје и историјских догађаја; такав митос, међутим, није синхронијски и дијахронијски затворен у самог себе – о центрима моћи попут Беча се зна, али се слабо прича, док разни географски артефакти, попут необично украшених надгробних споменика, упућују на шпенглеровско смењивање култура на овом малом простору измаштано-стварног села Паљево, па тако писац успешно кроји *осећај* провинције, не зато што је место овог кратког романа само по себи мало и тривијално, већ зато што је јасно уочљива његова периферност у односу на велика места, велике догађаје и велике историје. Упркос томе што прича почиње, као и један свети рукопис, речима „У име Бога“, Енес Халиловић у тексту јасно демонстрира да су сви митови антрополошки, а не божански конструкти, и да радије израњају из тривијалних догађаја који прерастају локални контекст, него интервенцијом божанстава и демијурга који волшебно пишу људске Наративе (осим ако у демијурге не бројимо самог писца, који ће више но једном обратити позорност не на своје *џрисусџво*, већ на своје ауторство).

О овој мито-историји писац пише једним духовним полу-опонашањем версета поменутих светих књига. Халиловићев изражај је осетно песнички, иако роман нема, условно речено, спорих, лирских места, већ је сав у линеарној прогресији фабуле. Такав језик је сновит – што одговара и самој радњи, где ће често бити веома танка граница између профетских снова јунака и фантастично-гротескне стварности – и умилно архаичан, медитативан и баш водоличан. Честа лајтмотивска понављања у структури приче (број седам, куцање у гробу, вуна, јаребица, калемљење крушака) подсетиће, можда, читаоца на ткање једног обредног ромор-језика којим се мађија управо текст; као неку врсту разјаснице и растумачења, крај књиге ће донети и криптографски попис, енциклопедијски списак тема, мотива, ликова и догађаја у причи пропраћен са неколико илустрација, као какав накнадно пружен рецепт у књизи чини који објашњава од чега се све састојао овај *сџхир* који је читалац тумачио.

Много је тога песничког у стилу и намери *Еџа у води*, али се из те песничке медитативности, услед исподпросечне опремљености издања, пречесто трза (додуше, малим трзајима). Штампарске грешке нису толико честе да би се могло говорити о

истински грозном искуству, али су довољно бројне да се уочи да је неко ипак није добро одрадио свој посао, и да је добра намера аутора остала минијатурно осујећена (са друге стране, естетски позитиван осећај „веселе аљкавости“ види се у оним илустрацијама приложеним на крају књиге, које представљају једну руком цртану мапу и једну нејасну фотографију јаког контраста – такав фанзин-ефекат успешно дочарава труд једног аутора да читаоцу директно, без ичије помоћи, представи не своје срећено и за издавање спремно књижевно дело, већ своју *џричу*). Има, међутим, и неповољног што не иде само од нехајног приређивача. Халиловић је, *for what it's worth*, успео у својој намери коју ће понекад обзнањивати у роману: да напише причу која је сама вода, која је магла („Шта је прича до магла?“, рећи ће један од његових јунака). *Еџ о воџи*, будући роман писан течним језиком старих версета, целим својим „током“ је приповедан у истом тону, у истом сензибилитету, у истом ритму, у истој осећајности. Изузев уводног дела (оног који се бави Митом о вуни) и завршне епизоде (заиста ефектне слике „вештачке апокалипсе“, како је рекао Владимир Арсенић у свом приказу овог дела) остатак наратива као да нема ни главу ни реп – лирска медитативност стила прелази у досаду прозе, и у водоличном тексту просто почињу да се ређају догађаји и ликови, са читалачким утиском да се ствари дешавају по некој случајној инерцији, а не по промисли демијурга-аутора (постоји тек танка фабулативна нит узрочно-последичних догађаја; добар део њих, међутим, једном се деси и више се никад не спомиње). Јасна је намера аутора да се мит о којем прича временом деградира и банализује, да се хроника о наследницама праоца Муриза сведе на инфлацију породичних сплетки и незгода, али таква прича убрзо заиста постаје попут магле: читави пасуси и странице могу се одстранити, или се могу додати нови, и све ће остати истоветно и монотono, као што се и магли могу одсецати кракови или додавати још магле, али ће она и даље остати магла. Текст тада заиста постаје воденаст, и једноличност таласастог пејзажа спречава разбирање рељефа дубоко на дну. Вода, такође, лако исцури кроз прсте читаоца, да у његовим длановима ништа не остане – исто тако, када се књига затвори негде на средини или при крају, у глави читаатеља не остаје готово ништа, и *Еџ о воџи* заиста постаје прича која, како писац опет сасвим интенционално каже у Еплогу (који се, као упозорење, налази на почетку, а не на крају књиге), „можда ником не треба, али мени [писцу] треба“.

Интенција аутора „крива“ је и за необичан финиш романа. Наиме, опет по доброј замисли, Халиловићев мит се временом конкретизује, и из просторно-временске неодређености постепено прелази на одређеност: историјски догађаји, у почетку приче сасвим непостојећи, све се више појављују и све јасније дефинишу да би се на крају, са доласком Другог светског рата и потоње комунистичке власти, временско-друштвени односи јасно и именовали. У томе се налази несклад – тај период комунизма, којим се књига завршава, не само да се простире преко неколико завршних поглавља за разлику од осталих друштвено-историјских конкретности које су у причи дате само преко минијатурних назнака (Велики бечки рат, на пример, описан је тек као једна позадинска битка коју води нека чудна, странска војска насупрот које се тек одвија нека породична драма), већ је цео представљен у виду неспретне и чудне – у контексту остатка ове митоисторијске приче – друштвене сатире која није ни нарочито

квалитетна (на делу је једноставна инверзија, антихероји и слабо морални ликови после рата постају комунистички хероји и великодостојници), нити нарочито храбра (будући да говори о времену више од пола века иза нас). Опет, *намера* Халиловића је јасна: да се просторно-временски магловита прича при крају, у чину занимљиве реконструкције, уобличи и коначно смести у конкретан контекст, да се крај приче поклопи са историјским оквиром стварања вештачког језера Газиводе (а то јесте период комунизма на овим просторима), и да се покаже, по последњи пут, да су митови антрополошке и друштвене творевине (комунистички званичници мењају историјске факте како би од неких ликова створили бајковите јунаке Народноослободилачке борбе, а од других злочинце), али, у односу на остатак *Еџа о води*, овакав завршетак штрчи као тканина у ћилиму која је, иако праве боје, непотребно упечатљиве нијансе.

У *Еџу о води*, дакле, има квалитетног изражавања и квалитетних идеја, али то је дело песника још ненавикнутог на облик романа. Књига Енеса Халиловића најизазовнија је кад је растављена, кад је дата у облику скице, и истраживања; као роман, знатно је слабија. Писац који је написао *Еџ о води* ни у ком случају није неук или необразован, али начин на који је утекстован наум писца лако може испасти (иако течан и опчињавајућ, или баш зато) заморан и једнолик читаоцу. Чини се да је Халиловић, у највећој мери, остварио управо оно на шта је и циљао, али да је то *нешито*, као што је профетски наведено у Епилогу, читаоцу млако и непотребно, тек једна неугодно закукуљена прича испричана на један фабулативно неуредан начин. На крају, као да је *Еџ о води* уистину дело које ипак много интересантније и важније самом аутору који га је написао, него онима који ту причу слушају. Лудо и заборавно (још један Халиловићев цитат; наглашавам да не стоји лудо *али* заборавно, већ, напротив, лудо *и* заборавно!); за први роман повољно, чека се прогрес.